

ÂM NHẠC TRONG VIỆC HÌNH THÀNH VÀ GIÁO DỤC NHÂN CÁCH

I BUI THI THU

Email: thubui@gmail.com

Trường Đại học Văn hóa Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

MUSIC IN THE FORMATION AND EDUCATION OF PERSONALITY

TÓM TẮT ↔ ABSTRACT

Âm nhạc có tác động tới quá trình hình thành nhân cách rất lớn cho trẻ nhỏ. Ngay từ khi còn thơ ấu, trẻ được sống và bao bọc trong tình yêu thương cùng những lời ru ầu ơ của người mẹ. Những trò chơi dân gian luôn là nơi thể hiện suy nghĩ, liên tưởng độc đáo và sáng tạo của các em. Bên cạnh đó những tác động của môi trường khách quan, chủ quan cũng có ảnh hưởng trực tiếp tới nhân cách.

Từ khóa: Âm nhạc, giáo dục, nhân cách, đạo đức, văn hóa

Music has a great impact on the process of forming a child's personality. Since their childhood, children have been lived and taken care of in the love and lullabies of their mothers. Folk games are always the chance for the children to express their unique and creative thoughts and associations. Besides, the effects of the objective and subjective environment also have a direct influence on their personality.

Keywords: Culture, education, ethics, music, personality

1. Đặt vấn đề

Âm nhạc là một loại hình nghệ thuật dùng âm thanh để diễn tả cuộc sống sinh hoạt hằng ngày của con người (cá nhân hoặc cộng đồng). Nó bao gồm các thuộc tính như: Cao độ; Cường độ; Trường độ và âm sắc; Là âm thanh trong thanh nhạc hoặc của các loại nhạc khí (hoặc cả hai) được các nhạc sĩ kết hợp khéo léo để tạo ra vẻ đẹp của hình thức, sự hài hòa và đặc biệt trong việc diễn tả cảm xúc.

Đối với nhiều người ở nhiều nền văn hóa, âm nhạc là một phần quan trọng trong việc phản ánh phong cách của các nền văn hóa âm nhạc đó. Các nhà triết học Hy Lạp cổ đại và Ấn Độ xác định âm nhạc là hệ thống giai điệu theo chiều ngang và hòa âm theo chiều dọc và thường có tổ chức, rõ ràng, dễ hiểu,...

Cũng như vậy; Giáo dục nghệ thuật, giáo dục thẩm mỹ, năng lực thẩm mỹ, thị hiếu thẩm mỹ là những thuật ngữ rất quen thuộc, song đặc thù nội hàm của nó là gì và biểu hiện của nó ra sao chắc hẳn không dễ giải thích đầy đủ bằng ngôn ngữ nói. Ngay trong các diễn đàn khoa học của Bộ Giáo dục và Đào tạo tổ chức trên lộ trình đổi mới căn bản và toàn diện về giáo dục và đào tạo, cũng đã có những chuyên gia giáo dục lên tiếng nói phủ quyết việc định hình năng lực thẩm mỹ trong các năng lực mà chương trình giáo dục phổ thông hướng tới.

Ở đây, chúng tôi sẽ không bàn về khía cạnh đúng sai,

chỉ bàn về tính nhất quán của mục tiêu giáo dục và năng lực phải hình thành cho người học thì qua các ý kiến loại bỏ năng lực thẩm mỹ ra khỏi mục tiêu năng lực đã cho thấy một số chuyên gia giáo dục còn quá sơ sài. Thế nào là con người toàn diện, thế nào là con người của thời đại và làm sao để giữ gìn, bảo tồn và phát huy bản sắc dân tộc. Người ta không thể đo đếm được chỉ số về sức khỏe tâm thần và tính nhân văn của con trẻ bằng các con số vốn hiện hữu trong các học bạ phổ thông. Điều này cũng đặt ra một dấu hỏi lớn về vai trò của các nhà khoa học giáo dục đối với công tác giáo dục nghệ thuật ở đất nước ta.

Có thể nói, một trong những hiện tượng xảy ra những năm gần đây là trong khi cả thế giới tôn vinh các giá trị văn hóa phi vật thể của chúng ta thì chính người Việt Nam lại cố gắng tiếp thu văn hóa ngoại lai, chẳng hạn như văn hóa âm nhạc của Châu Âu hay lối biểu hiện âm nhạc theo kiểu của Hàn Quốc hay Ấn Độ, Trung Quốc,... Tuy nhiên ở góc độ khác, chúng ta phải nỗ lực khả năng phát huy tầm ảnh hưởng văn hóa của một số các quốc gia nói trên, cho dù như Hàn Quốc chẳng hạn thì không phải là quốc gia lớn. Trong hoàn cảnh này, Văn hóa - Nghệ thuật của một quốc gia phải được nuôi dưỡng bằng những chiến lược bền vững nhờ hệ thống giáo dục quốc dân.

Việc dung hòa giữa dân chủ và bình đẳng với tâm thức văn hóa Việt là khó nên sự xâm lấn của các nền văn hóa khác âm nhạc khác đối với văn hóa âm nhạc

Việt Nam là điều phải chấp nhận. Rõ ràng nghệ thuật là sản phẩm chính danh nhất, là biểu tượng dễ thấy nhất của một nền văn hóa và bởi nhiều nhà nghiên cứu đã nói rằng: “tháp ngà của nghệ thuật là văn hóa”.

Trong lĩnh vực âm nhạc; các phương tiện thông tin, truyền thông đã tốn nhiều giấy mực đối với kiểu thị hiếu âm nhạc thiếu tính nghệ thuật. Ví như trong mỹ thuật, tác phẩm nghệ thuật chân chính thì chỉ tồn tại trong bảo tàng hay ở các phòng tranh dùng để bán cho khách “tây” còn đồng bào Việt ta mua tranh của các anh thợ vẽ và chép tranh để bắt nó trở thành tác phẩm nghệ thuật. Nhiều khi những thảm họa thời trang, những phong cách thẩm mỹ quá ư là hài hước vẫn hiển nhiên trở thành một (fashion). Sự dị biệt của ngòi nhà truyền thống Việt và phong cách nửa “tây” nửa “ta” không phải do lỗi của các ngành nghệ thuật mà đầu tiên thuộc về nền giáo dục quốc dân khi không cung cấp tri thức tối thiểu cho công dân đất nước mình thông qua hệ thống giáo dục phổ thông.

Hiển nhiên quá trình hình thành nhân cách của con người được tối luyện ngay từ lúc ấu thơ, chịu sự ảnh hưởng sâu sắc từ gia đình, nhà trường rồi đến xã hội,... Môi trường giáo dục là nơi chung tay của gia đình giúp trẻ em học tập, rèn luyện, tích lũy kiến thức, nâng cao tri thức, năng lực của mỗi cá thể con người.

Vai trò hình thành nhân cách cho trẻ từ phía gia đình chiếm vị trí hàng đầu. Điều kiện gia đình, tình yêu thương trong mối quan hệ gia đình là những khởi nguồn đầu tiên trong sự hình thành nhân cách trẻ nhỏ. Cùng với đó, môi trường giáo dục tại nhà trường cũng góp một phần không nhỏ. Khi đến trường học sinh được làm quen với bạn bè cùng trang lứa, kết thành những nhóm nhỏ để học tập, rèn luyện cũng như vui chơi, sinh hoạt. Nghệ thuật âm nhạc nói chung và chương trình học tập phân môn âm nhạc nói riêng là cơ sở hình thành, nuôi dưỡng tâm hồn, sự sáng tạo, óc tưởng tượng đường như vô biên của trẻ thơ đã được thế giới công nhận và xử dụng trong hệ thống giáo dục Quốc dân.

2. Tính đặc thù

Phần lớn HSSV nghệ thuật nói chung đều có năng khiếu và yêu thích nghệ thuật, họ đang theo học các chuyên ngành Thanh nhạc; Sư phạm Âm nhạc; Giáo dục mầm non; Hội họa, Điêu khắc; Bố cục; Thiết kế thời trang; Quản lý văn hóa thông tin cơ sở;... để trở thành những cán bộ, giáo viên hoạt động trong lĩnh vực này trong các cơ quan văn hóa, các trường Tiểu học, Trung học cơ sở, Mầm non,... Ở góc độ giáo dục, họ đã được trang bị những kiến thức cơ bản về chất giọng, ngón đàn, cảm nhận tốt về âm nhạc hoặc trong phối màu, bố cục hài hòa, sống động, đường nét riêng,... Đó là những lợi thế để sinh viên có điều kiện phát triển tố chất nghệ thuật của bản thân khi được

bồi dưỡng và đào tạo một cách chính quy, bài bản trong thời gian học tập tại các trường Văn hóa nghệ thuật.

Song để trở thành cán bộ, giáo viên dạy nghệ thuật ở trường Tiểu học, Trung học cơ sở, các cơ quan văn hóa trong giai đoạn hiện nay, yêu cầu sinh viên phải học tập, rèn luyện một cách nghiêm túc, tích cực, tự giác về mọi mặt, không chỉ về phẩm chất đạo đức nhân cách và năng lực sư phạm của người thầy giáo nói chung mà còn cả những phẩm chất và năng lực của một người nghệ sĩ; bên cạnh những yêu cầu về mặt chuyên môn sinh viên phải có các kỹ năng sư phạm để đảm bảo khi ra trường có thể tham gia giảng dạy, công tác tốt.

Muốn vậy, yêu cầu đối với HSSV ngành nghệ thuật phải biết xác định mục đích, nhiệm vụ; biết xây dựng kế hoạch, chủ động, tự giác trong học tập và rèn luyện những phẩm chất và kỹ năng nghề nghiệp, có kỹ năng tự học, tự bồi dưỡng để không ngừng nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ của mình. Mặt khác, HSSV phải thường xuyên tham gia và tham gia tích cực trong các hoạt động ngoại khóa như: hội diễn văn nghệ, thi sáng tác nghệ thuật, câu lạc bộ, triển lãm tranh,... để không ngừng trau dồi và phát triển ngành nghề, môn khoa học chuyên ngành của mình sẽ hành nghề sau này.

HSSV các ngành nghệ thuật được học tập trong môi trường rất thuận lợi - tràn đầy âm thanh và màu sắc của trường nghệ thuật. Họ được đội ngũ giảng viên có trình độ kinh nghiệm và lòng nhiệt huyết nghề nghiệp trực tiếp giảng dạy. Trong quá trình đào tạo, nhà trường luôn quan tâm đến việc tổ chức các cuộc thi, phong trào, tạo điều kiện cho sinh viên cọ xát với thực tế.

So với hoạt động học tập của đông đảo HSSV nói chung và HSSV nghệ thuật nói riêng, hoạt động học của HSSV nghệ thuật có nhiều những điểm khác biệt. Sinh viên nói chung phải học nhiều tiết thực hành hơn và thường xuyên phải rèn luyện các kỹ năng thực hành nghề. Hoạt động học của HSSV nghệ thuật là quá trình lĩnh hội kiến thức lý luận chung kết hợp với các phương pháp hoạt động biểu hiện trực tiếp mang tính tái tạo và sáng tạo dưới sự tổ chức và hướng dẫn của giảng viên (một thầy - một trò), (một thầy - nhóm trò). Với đặc trưng hoạt động học đó đòi hỏi HSSV phải rèn luyện kiến thức, kỹ năng, thái độ phù hợp với chuyên môn của mình.

Trong quá trình giáo dục, HSSV vừa là đối tượng, khách thể vừa là chủ thể. Là đối tượng, khách thể HSSV chịu sự tác động, điều khiển của các lực lượng giáo dục. Với tư cách là chủ thể của hoạt động giáo dục, phải luôn là chủ thể tự giác, tích cực, chủ động

tiếp thu, lĩnh hội tri thức, rèn luyện những phẩm chất đạo đức, kỹ năng, kỹ xảo nghề nghiệp để không ngừng hoàn thiện nhân cách bản thân. Quá trình rèn luyện tay nghề cho sinh viên là quá trình giáo dục, mọi tác động giáo dục chỉ có hiệu quả khi sinh viên là chủ thể tích cực tác động vào các tác nhân đó.

Các nhà tâm lý đã khẳng định: Cùng với nhu cầu hứng thú kích thích hoạt động, làm cho con người trở nên tích cực hơn trong mọi công việc và do vậy hiệu quả đạt được cũng cao hơn. Các Mác đã nói: “Lúc đó con người cảm thấy khoái cảm khi lao động vì thấy nó là trò chơi về thể lực và trí tuệ”.

Như vậy, thông qua việc trang bị cho HSSV vốn hiểu biết đúng đắn về nghề nghiệp, qua việc tổ chức tốt các hoạt động rèn luyện đa dạng, phong phú, cần sớm hình thành thái độ và hứng thú đối với luyện tập kỹ năng nghề nghiệp cho HSSV.

Nghệ thuật là một lĩnh vực song hành cùng các lĩnh vực khoa học khác. Nghệ thuật nhận diện nền văn hóa của mọi dân tộc chứ không phải là khoa học. Hoạt động nghệ thuật là một nghề như bao nghề khác, nghệ sĩ là những nhà bác học trong lĩnh vực của họ. Nhu cầu nghệ thuật là hiển nhiên, tự thân sẵn có trong mỗi con người vì vậy xã hội càng phát triển thì nhu cầu thưởng thức nghệ thuật càng lớn.

a. Giáo dục trí tuệ:

Giáo dục âm nhạc là phương tiện nâng cao khả năng trí tuệ, giúp học sinh phát triển trí tưởng tượng, củng cố kiến thức thông qua học tập, vui chơi trong cuộc sống. Quá trình học sinh làm quen với âm nhạc từ lớp 1, 2 cho đến lớp 5 bắt đầu từ học một bài hát ngắn, sau đó là nghe nhạc, vận động âm nhạc, trò chơi âm nhạc... sẽ hình thành ở trẻ những yếu tố của một nhân cách phát triển toàn diện, hài hòa.

Đối với một chương trình biểu diễn âm nhạc, những tri thức, kỹ năng của học sinh sẽ được hình thành trong quá trình luyện tập biểu diễn và sẽ còn tồn tại lâu bền hơn khi học sinh được rèn luyện và biểu diễn thường xuyên. Các hình thức biểu diễn tác phẩm âm nhạc như: Đồng ca, đơn ca, hát kết hợp múa, vận động theo nhạc,... đều tạo cho học sinh những hứng thú nhất định, nếu biểu diễn thành công sẽ mang lại những giá trị giáo dục sâu sắc không chỉ với học sinh biểu diễn mà với cả người xem.

Sử dụng âm nhạc trở thành phương tiện giáo dục là phương pháp kích thích não bộ rất tốt ở học sinh tiểu học. Âm nhạc giúp phát triển thị giác, thính giác, giáo dục hành vi thông qua các ca khúc, vận động âm nhạc.

Hoạt động âm nhạc bao gồm tất cả các hoạt động lên lớp giúp trẻ hình thành một cơ sở dữ liệu cơ bản về

các ca khúc thiếu nhi sôi động, phù hợp với sở thích, năng lực của các em. Dưới dạng sinh hoạt theo nhóm âm nhạc, học sinh được tự do lựa chọn, hình thành cho mình cách thể hiện riêng. Vì vậy âm nhạc giúp làm tăng giá trị về tinh thần, sự gợi mở của giai điệu, lời ca, nhịp điệu,... giúp trẻ thực sự đắm chìm trong những ca từ trong sáng, hồn nhiên, từ đó có cách nhìn tươi đẹp về cuộc sống xung quanh.

Hoạt động ngoài giờ lên lớp bao gồm các hoạt động như xây dựng chương trình âm nhạc giúp hình thành tư duy logic và tri thức cho trẻ. Bằng phương pháp trải nghiệm hoạt động âm nhạc, trẻ em dần bộc lộ khả năng, vai trò lãnh đạo, có kỹ năng thực hiện công tác tập thể. Một đứa trẻ được tham gia các câu lạc bộ âm nhạc, hoạt động biểu diễn âm nhạc một cách thường xuyên sẽ biết cách thể hiện vai trò và khả năng của mình trong mọi hoạt động các em sẽ trưởng thành, tự tin hơn rất nhiều so với những đứa trẻ không được tham gia những hoạt động ngoại khóa.

b. Giáo dục đạo đức:

Trong các nhà trường, âm nhạc được ví như bộ môn đạo đức thứ hai. Với mỗi bài hát học sinh được học đều là một bài học đáng quý giúp hình thành ở các em tư tưởng đạo đức, lối sống lành mạnh. Hàng loạt các ca khúc sáng tác cho học sinh với rất nhiều chủ đề khác nhau cho thấy sự đa dạng của âm nhạc đối với việc phát triển nhân cách.

Ví dụ: Chủ đề mái trường gồm các ca khúc với ca từ đẹp, nội dung hướng học sinh đến những tình cảm về mái trường, những vật dụng thân thương khi đến trường, tình cảm đối với thầy, cô giáo:

Bóng dáng một ngôi trường

Sôi nổi - Rất nóng nhiệt Nhạc và Lời Hoàng Lan

Đã bao mùa thu khai trường. Đã bao mùa hè chia tay.
 Vẫn còn trẻ mãi ngôi trường ở chốn đây. Những cánh chim
 đã bay xa. Năm tháng không thể xóa nhòa. Và tình yêu ấy
 sáng lên trong lòng chúng ta. Hát mãi bên dòng sông

Chủ đề dân ca: giúp học sinh tìm hiểu các làn điệu dân ca, thêm yêu và trân trọng những hình ảnh tươi đẹp của quê hương.

Đi cấy

(Trích Lữ khúc Mùa đên)

Dân ca Thanh Hoá

Lên chùa bẻ một cành sen, lên
 chùa bẻ một cành sen, ăn cơm bằng đén, đi cấy sáng
 chàng. Ba bốn cô có hẹn cùng chàng có bạn cùng
 chàng.

Âm nhạc là phương tiện truyền tải thông điệp đạo đức một cách dễ dàng và có sức lan tỏa rộng rãi bởi những giai điệu trầm bổng dễ đi vào lòng người, tạo dựng sự đồng cảm sâu sắc. Đối với học sinh, việc giáo dục tình cảm đạo đức thông qua âm nhạc giúp học sinh ghi nhớ tốt hơn, đặc biệt là khi học sinh được tham gia hoạt động biểu diễn âm nhạc.

Ví dụ: tiết mục hát múa “Kim Đồng” (Nhạc và lời: Phong Nhã) sử dụng 3 học sinh nam hát bài hát Kim Đồng thể hiện sự dũng cảm, ngời ca ý chí chiến đấu và sự hi sinh anh dũng của anh Kim Đồng. Đội múa: tái hiện lại khung cảnh chiến đấu và sự hi sinh của anh Kim Đồng. Như vậy, chính các em được trực tiếp hóa thân vào nhân vật, vào khung cảnh, được giáo viên hướng dẫn và giải thích chi tiết về nội dung và cách diễn đạt để truyền tải thông điệp đến người xem, từ đó hình thành những tình cảm đúng đắn dành cho người chiến sĩ nhỏ tuổi.

c. Giáo dục thẩm mỹ:

Giáo dục thẩm mỹ bao gồm hai nội dung cơ bản là giáo dục văn hóa nghệ thuật và giáo dục văn hóa thẩm mỹ. Giáo dục thẩm mỹ làm cho con người học tập, trau dồi những kỹ năng cơ bản về văn hóa nghệ thuật, có khả năng cảm thụ và đánh giá các tác phẩm nghệ thuật, hiểu được giá trị cái đẹp và ngôn ngữ của cái đẹp trong các loại hình nghệ thuật. Chương trình âm nhạc góp phần thực hiện điều đó.

Âm nhạc là một hình thức nghệ thuật biểu trưng cho cái đẹp: tức là phô diễn cái đẹp bằng âm thanh, bằng giai điệu và hòa âm. Mỗi tác phẩm âm nhạc mà học sinh tìm hiểu và đánh giá là một lần giúp học sinh nhận biết và có thái độ đúng đắn, dựa vào đó mà đặt các cung bậc cảm xúc tương ứng để thể hiện cái tôi của bản thân và từ đó mà hình thành giá trị tư tưởng thẩm mỹ.

Vậy, sử dụng chương trình âm nhạc để giáo dục thẩm mỹ tức là phải hướng học sinh đến cái tốt đẹp trong cuộc sống, giúp học sinh hiểu được giá trị của cái đẹp xung quanh mình. Giáo dục thẩm mỹ qua ca từ, nội dung bài hát. Ca khúc thiếu nhi là nơi thể hiện sống động nhất tuổi thơ học trò, nêu bật những hình ảnh trong sáng, ngây thơ bằng ca từ rất hồn nhiên. Ca từ trong ca khúc thiếu nhi đóng vai trò quan trọng trong sự hình thành giá trị thẩm mỹ đối với học sinh. Chương trình âm nhạc là một hoạt động mang ý nghĩa sâu sắc, giúp học sinh ghi nhớ và hình thành các yếu tố thẩm mỹ - đạo đức - trí tuệ. Hoạt động này hình thành sự tự tin trong tinh thần của mỗi học sinh, từ đó giúp học sinh mạnh dạn thể hiện bản thân trong mọi thời điểm.

Ca khúc cho nhà trường và ca khúc cho thiếu nhi tuy hai nhưng trên thực tế lại chỉ là một, bởi nhà trường sẽ

là nơi giáo dục, tuyên truyền những ca khúc cho các em thường xuyên và hiệu quả nhất. Mỗi bài hát với những ca từ hay như những đôi cánh, chắp cánh cho trí tưởng tượng của các em bay cao, bay xa. Những bài hát truyền từ nhiều thế hệ này sang thế hệ khác chính là cách chọn lọc vô cùng tinh tế bởi bài hát hay, ca từ hay, ý nghĩa sẽ được học sinh yêu mến, hát nhiều và ghi nhớ nhanh. Tuy nhiên, hiện nay ca khúc dành cho lứa tuổi thiếu nhi ngày một ít hơn và chưa nhận được sự đầu tư đúng mức. Các nhạc sĩ vẫn viết ca khúc dành cho thiếu nhi nhưng không có biện pháp tuyên truyền hoặc ca khúc viết chưa sâu, hời hợt, tính thị hiếu nhiều hơn tính thẩm mỹ, ca từ chưa được chín chu, chất lượng nội dung còn hạn chế. Như vậy, cần có một cái nhìn đúng đắn về giá trị thẩm mỹ trong ca khúc thiếu nhi giúp nâng cao chất lượng ca khúc, hoàn chỉnh và chọn lọc kỹ lưỡng về ca từ, và cần hơn hết là một đội ngũ sáng tác ca khúc thiếu nhi có tâm huyết để truyền tải hết những giá trị thẩm mỹ trong âm nhạc cho học sinh, nhất là với học sinh tiểu học, các em tiếp thu tri thức, kỹ năng và được “lái” theo định hướng giáo dục.

Giáo dục thẩm mỹ thông qua đường nét giai điệu và màu sắc tác phẩm (hòa âm); cách lựa chọn âm nhạc để nghe, để chơi và thưởng thức cũng thể hiện thẩm mỹ của học sinh. Trong các hoạt động âm nhạc cần cho học sinh được phép chọn lựa âm nhạc cho riêng mình, cần định hướng học sinh lựa chọn phần âm nhạc phù hợp với thời gian, không gian, phù hợp với các yếu tố khác quanh các hoạt động của trẻ. Việc định hướng âm nhạc theo cách này cũng là một cách giáo dục thẩm mỹ âm nhạc cho học sinh.

Sử dụng âm nhạc để giáo dục là phương tiện truyền tải tri thức loài người một cách linh hoạt, mềm dẻo, từ đó hình thành nên những giá trị thẩm mỹ, trí tuệ và nhân cách ở trẻ em. Thông qua môn học âm nhạc, học sinh tiếp thu tri thức, hiểu và biết trân trọng những giá trị ấy, từ đó tác động mạnh mẽ đến đời sống và tính cách của các em. Hơn nữa, việc học sinh thực nghiệm những hoạt động âm nhạc tức là đang truyền đạt cho người khác những kiến thức mà các em hiểu theo cách riêng của các em thì mức độ nhận thức và tiếp thu của các em đã bước sang một giai đoạn cao hơn.

3. Chất lượng giáo dục

Có rất nhiều yếu tố ảnh hưởng đến việc hình thành kỹ năng chuyên ngành âm nhạc. Các yếu tố ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng dạy học âm nhạc bao gồm các yếu tố chủ yếu như: Năng lực giáo viên, năng lực học sinh, nội dung chương trình, phương tiện dạy học,... Theo tác giả Lê Anh Tuấn viết trong sách Phương pháp dạy âm nhạc ở tiểu học và trung học cơ sở, thì năng lực của giáo viên và học sinh trong dạy học môn âm nhạc như sau:

Năng lực của giáo viên âm nhạc: Mỗi giáo viên âm nhạc cần có hai mảng năng lực, đó là năng lực sư phạm (nghệ thuật sư phạm) và năng lực chuyên môn (âm nhạc học).

Về năng lực sư phạm: Sư phạm nghĩa là người thầy khuôn thước, mẫu mực. Năng lực sư phạm là những năng lực mà mọi giáo viên đều phải có, dù để dạy bất cứ môn học nào. Tuy nhiên, môn học nào cũng có đặc thù riêng và giáo viên phải có những năng lực phù hợp với môn học đó. Học sinh là một trong những giám khảo tốt nhất để đánh giá về năng lực của giáo viên, các em thường quan tâm đến những biểu hiện nhân cách của thầy cô như: sự đồng cảm, lòng nhân hậu, tính nhân nại, khả năng tự kiểm chế, tính chân thật, nhiệt tình, sáng tạo và hài hước. Học sinh sẽ không bao giờ quên các thầy cô đã từng nhiệt thành giúp đỡ các em khi còn đi học, thậm chí còn muốn bắt chước cử chỉ và việc làm của những người đã dạy mình.

Những phẩm chất quan trọng của người giáo viên là tấm lòng trong sáng chân thật và tính khiêm nhường, thân thiện. Đó là người thầy không khoe khoang, không tô vẽ về bản thân, không dạy, không nói và làm những điều giả dối, biết lắng nghe và là chỗ dựa tin cậy của học sinh. Giáo viên phải là một tấm gương tốt cho học sinh, trong cả lời nói và hành động. Nếu muốn các em áp dụng những quy định nào đó, chính giáo viên phải áp dụng quy tắc này. Không có ai hoàn hảo, nhưng đứng trước học sinh giáo viên cần phải hướng tới trình độ hơn những gì bản thân họ có.

Về năng lực âm nhạc: Một giáo viên dạy âm nhạc có thể là người nhân hậu, thân thiện và chăm lo cho học sinh của mình. Nhưng đó không phải là yếu tố đảm bảo sự thành công trong nghề dạy học, nếu họ thiếu những năng lực về âm nhạc.

Về kiến thức âm nhạc tổng hợp: Giáo viên cần nắm vững những kiến thức âm nhạc tổng hợp như: Lý thuyết âm nhạc, lịch sử âm nhạc, phân tích tác phẩm, hoà âm,... để có thể lí giải, phân tích các kiến thức trong phân môn Học hát, tập đọc nhạc và âm nhạc thường thức.

Năng lực âm nhạc của học sinh: Năng lực âm nhạc là một trong tám năng lực tư duy của con người bao gồm:

- Năng lực tư duy (tính toán, phân tích, tổng hợp, nhận định...).
- Năng lực ngôn ngữ (nói, viết, diễn đạt, thuyết trình...).
- Năng lực biểu diễn (phát huy khả năng các bộ phận cơ thể).
- Năng lực âm nhạc (tai nghe tinh nhạy, khả năng cảm nhận, diễn tả âm thanh).

- Năng lực thị giác (vật thể, không gian).
- Năng lực tương tác (biết phối hợp, phán đoán cảm xúc, có khả năng thuyết phục, ảnh hưởng cao).
- Năng lực nội tâm (đời sống tinh thần phong phú, khả năng giữ cân bằng tốt).
- Năng lực thiên nhiên (hiểu biết và sống hoà hợp với tự nhiên).

Học sinh khối trung học cơ sở được tiếp xúc với nhiều môn học, nhiều giáo viên, nhiều phương pháp dạy học khác nhau. Vì vậy, các em dần tách khỏi ảnh hưởng của một giáo viên, các em muốn mọi người coi mình là người lớn. Các em thường kết bạn ở trong và ngoài lớp phù hợp với tính cách của mình, cũng như có nhận xét đánh giá so sánh về các thầy cô giáo.

Nội dung dạy học âm nhạc phải phù hợp với bậc học, lứa tuổi. Nội dung âm nhạc phải xác định được mục tiêu rõ ràng, được phân bổ hợp lý cho từng cấp học, lớp học. Nội dung âm nhạc cũng phải có tính hệ thống và kế thừa và phát triển, mang tính hiện đại.

Về phương tiện dạy học: Phương tiện dạy học âm nhạc bao gồm đồ dùng dạy học và thiết bị dạy học. Dạy học âm nhạc ở trường phổ thông phải có những phương tiện cần thiết, nếu thiếu chúng hiệu quả việc dạy học sẽ rất hạn chế. Bên cạnh việc cho học sinh được nghe âm thanh, thưởng thức bài hát, thị xướng bản nhạc, giáo viên cần tạo điều kiện để các em được xem tranh ảnh, video, phim âm nhạc..., điều đó gây được hứng thú học tập tích cực của học sinh.

Khác với các trường đào tạo nghề khác, trường nghệ thuật là một trường đào tạo nghề mang tính đặc thù riêng. Không chỉ đào tạo các chuyên ngành nghệ thuật mà còn đào tạo giáo viên trẻ năng khiếu nghệ thuật cho thế hệ trẻ tương lai của đất nước. Vì vậy điều kiện phương tiện dạy học cũng mang tính đặc thù riêng để thực hiện tốt hình thức dạy học đặc thù theo cá nhân - nhóm,... Trang thiết bị, phương tiện dạy học và môi trường rèn luyện là một yếu tố quan trọng góp phần nâng cao chất lượng, hiệu quả giáo dục, đào tạo.

Xây dựng cơ sở vật chất đảm bảo yêu cầu dạy học theo hướng phát huy hết công suất những phòng học đã có, đồng thời ưu tiên đầu tư trang thiết bị tiên tiến cho những phòng học chuyên ngành, đề cao và khuyến khích vai trò tự học của sinh viên, tạo điều kiện cho sinh viên được sử dụng các thiết bị phù hợp với môi trường đào tạo mang tính đặc thù nghệ thuật như ưu tiên một số phòng chuẩn để dạy học thực hành.

Các phòng học thanh nhạc và nhạc cụ phải có đàn piano, gương soi, hệ thống cách âm để giữ âm thanh phát ra âm thật, không bị pha tạp, không bị âm thanh

ngoài vào làm ảnh hưởng chất lượng giảng dạy. Ngoài ra, phải có nhà biểu diễn đầy đủ các trang thiết bị để sinh viên tham gia hội diễn, tổ chức các hội thi năng khiếu. Bên cạnh đó, Thư viện nhà trường cần có nhiều đầu sách khoa học cơ bản, khoa học cơ sở, khoa học chuyên ngành, nghiệp vụ để phục vụ và đáp ứng nhu cầu học tập của HSSV.

Không như các môn học khác, khi HSSV hiểu là có thể làm được bài, lĩnh vực nghệ thuật khi sinh viên hiểu, nghĩa là cảm nhận được giá trị thông thường một cách trực quan, cảm tính, còn muốn thực hành nghệ thuật được họ phải có một quá trình luyện tập. Hơn nữa, đặc điểm quá trình luyện tập của sinh viên nghệ thuật không chỉ thuần túy theo một công thức định sẵn mà thường có những giá trị sáng tạo mang tính cá nhân in đậm lên mỗi bài học. Người thầy giáo cần phát hiện chính xác năng lực cá nhân mỗi HSSV để có thể có phương án dạy học tích cực nhằm đảm bảo cho dạy học theo tiếp cận năng lực có kết quả tích cực.

Việc thiết kế nội dung dạy học là lựa chọn những nội dung sao cho vừa đủ, không thiếu, không thừa để cụ thể hóa mục tiêu bài học và để sau khi học xong bài học, người học có khả năng hoàn thành tốt các nội dung và mục tiêu bài học.

Nội dung dạy học tránh tùy tiện, đi lan man, đề cập đến những vấn đề không cần thiết cho bài học. Nói cách khác, mục tiêu, tiêu chí đánh giá và nội dung dạy học phải là một thể thống nhất theo các công việc của nghệ với những chuẩn được quy định trong điều kiện cho trước.

Nội dung dạy học, nội dung rèn luyện phải tích hợp được giữa lý thuyết và thực hành theo từng công việc của nghề. Do vậy, để rèn luyện đạt hiệu quả, nội dung bài giảng cần được trình bày theo trình tự công việc, bước công việc, những kiến thức, kỹ năng và thái độ cần thiết phải được hình thành để người học có thể thực hiện thành thạo từng công việc của nghề trong những điều kiện nhất định.

Mặt khác, khi thiết kế nội dung bài học phải chú ý đến việc gắn bó giữa nội dung, phương pháp và phương tiện dạy học và việc áp dụng tối đa phương pháp dạy học tích cực và công nghệ dạy học hiện đại vào bài giảng.

Tóm lại, việc đưa âm nhạc vào hệ thống giáo dục mang tính Quốc gia là một việc hết sức cần thiết và quan trọng cần phải phát huy mạnh mẽ hơn nữa trong tương lai. Những người dạy học - chịu trách nhiệm hướng dẫn và truyền tải nội dung, giá trị giáo dục thông qua âm nhạc phải luôn tìm tòi, học hỏi, nắm vững kiến thức về âm nhạc, hiểu được tâm lý học sinh

và nhạy bén, tìm ra những phương pháp dạy mới mẻ, phù hợp với tâm lý các em, và bắt kịp thời đại. Như vậy, giáo dục mới đạt được hiệu quả tối ưu, hoàn thành được sứ mệnh cao cả là dẫn dắt và lái con thuyền tri thức đến đường vinh quang, tươi sáng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Tú Ngọc, Nguyễn Thị Nhung, Vũ Tự Lân, Ngọc Oánh, Thái Phiên (2000), *Âm nhạc mới Việt nam, tiến trình và những thành tựu*, Viện âm nhạc.
2. Nguyễn Viêm (1996), *Lịch sử âm nhạc dân gian cổ truyền*, Viện nghiên cứu âm nhạc.
3. Nguyễn Thuỵ Loan (1993), *Lược sử âm nhạc Việt Nam, Nhạc viện Hà Nội*, Nxb Âm nhạc.
4. Nguyễn Thuỵ Loan (2006), *Âm nhạc cổ truyền, Việt Nam Nhạc Viện Hà Nội*, Nhà xuất bản âm nhạc, Đại học sư phạm.
5. GS.NSND Nguyễn Trung Kiên (2014), *Những vấn đề sư phạm thanh nhạc*, Nxb Âm nhạc